

AU-2151

**M.A. (Part-I) Examination**  
**SOCIOLOGY**  
**B) Social Movements in India**  
**Paper-IV**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

**N.B. :-** (1) All questions are compulsory.

(2) All questions carry equal marks

1. Define Social Movements. Discuss the factors in the emergence of social movements in India. 20

**OR**

Explain the caste and class base of Social Movements in India. 20

2. Elaborate on the nature of Peasant Movements in India. 20

**OR**

What is Labour Movement ? Discuss on nature of Trade Union Movements in India. 20

3. Answer the following questions :

- (a) Explain Morton's view of Social Structure. 5  
(b) Discuss Parson's concepts of social movements. 5  
(c) Write a note on 'Marxist Theory of social movements. 5  
(d) Explain the theory of class struggle as a social movement. 5

**OR**

- (e) Discuss the class model of Dahrendorf in relation to social movement. 5  
(f) Write on any aspect of Weberian theory of social movements. 5  
(g) Explain protest ideology about social movement. 5  
(h) Explain Weber's views on Religious movements. 5

4. Answer the following questions :

- (a) What is the meaning of schisms. 5
- (b) State the nature of revolution. 5
- (c) Write a note on counter movement. 5
- (d) Explain the role of social movements in bringing about social change. 5

**OR**

- (e) Compare reformation and transformation. 5
- (f) State the nature of social reforms. 5
- (g) Write a note on revival movements. 5
- (h) What is transformation with reference to social movements ? 5

5. Answer the following questions :

- (a) Write on nature of Dalit Movement. 5
- (b) Explain the causes of New Social Movement in India. 5
- (c) Elaborate the Chipko Movement. 5
- (d) Explain the objective of Women Movements, in the 20th century. 5

**OR**

- (e) Characteristics of Dalit Movements. 5
- (f) Elaborate the objectives of ecological movement. 5
- (g) Explain the impact of ethnic movement on Indian society. 5
- (h) Elucidate the environmental movement in India. 5

AU-2151

**M.A. (Part-I) Examination**  
**SOCIOLOGY**  
**B) Social Movements in India**  
**Paper-IV**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

(मराठी माध्यम)

नोट :- (1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. सामाजिक चळवळीची व्याख्या करा. भारतातील सामाजिक चळवळीच्या निर्मितीच्या घटकांची चर्चा करा. 20

किंवा

भारतातील सामाजिक चळवळीत 'जात आणि वर्ग' आधारभूत आहेत स्पष्ट करा. 20

2. भारतातील कृषक चळवळीचे स्वरूप विशद करा. 20

किंवा

श्रमिक चळवळ म्हणजे काय ? भारतातील श्रमिक चळवळीच्या स्वरूपाची चर्चा करा. 20

3. थोडक्यात उत्तरे लिहा :

(अ) मार्टनच्या सामाजिक संरचनेचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. 5

(ब) सामाजिक चळवळीबाबत पार्सन्सच्या संकल्पनेची चर्चा करा. 5

(क) मार्क्सच्या सामाजिक चळवळीच्या सिद्धांतावर टिपण लिहा. 5

(ड) एक सामाजिक चळवळ म्हणून वर्ग संघर्ष सिद्धांत स्पष्ट करा. 5

किंवा

(इ) सामाजिक चळवळीच्या संदर्भात डेहर्नडॉर्फच्या वर्ग नमुन्याची चर्चा करा. 5

(फ) वेबरच्या सामाजिक चळवळीच्या सिद्धांताच्या एका पैलुवर लिहा. 5

(ग) सामाजिक चळवळीच्या संदर्भात प्रोटेस्टंट निती स्पष्ट करा. 5

(ह) वेबरचा धार्मिक चळवळीचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. 5

4. थोडक्यात उत्तरे लिहा :
- (अ) द्विभाजन म्हणजे काय ? 5
  - (ब) क्रांतीचे स्वरूप विशद करा. 5
  - (क) प्रतिचळवळीवर टिपण लिहा. 5
  - (ड) सामाजिक परिवर्तना घडवून आणव्यात सामाजिक चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा. 5
- किंवा
- (इ) सुधारणा आणि रूपांतर याची तुलना करा. 5
  - (फ) सामाजिक सुधारणांचे स्वरूप विशद करा. 5
  - (ग) पूर्ण चळवळीवर टिपण लिहा. 5
  - (ह) सामाजिक चळवळीच्या संदर्भात रूपांतर म्हणजे काय ? 5
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा :
- (अ) दलित चळवळीच्या लक्षणावर लिहा. 5
  - (ब) भारतातील नव-सामाजिक चळवळीची कारणे स्पष्ट करा. 5
  - (क) 'चिपको चळवळ' स्पष्ट करा. 5
  - (ड) 20व्या शतकातील महिला चळवळीची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. 5
- किंवा
- (इ) दलित चळवळीची वैशिष्ट्ये. 5
  - (फ) पर्यावरणवादी चळवळीचे उद्देश विशद करा. 5
  - (ग) भारतातील वांशिक चळवळीचा प्रभाव स्पष्ट करा. 5
  - (ह) पर्यावरणीय चळवळ विशद करा. 5

AU-2151

**M.A. (Part-I) Examination**  
**SOCIOLOGY**  
**B) Social Movements in India**  
**Paper-IV**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) सभी प्रश्नों के अंक समान हैं ।

1. सामाजिक आंदोलन की परिभाषा लिखिये । भारत में सामाजिक आंदोलन के उद्भव के घटकों की चर्चा कीजिये । 20

अथवा

भारत में सामाजिक आंदोलन के 'जाति' तथा 'वर्ग' के आधारों को स्पष्ट कीजिये । 20

2. भारतीय कृषक आंदोलन के स्वरूप को विशद कीजिये । 20

अथवा

मजदूर आंदोलन किसे कहते हैं ? भारत में मजदूर आंदोलन के स्वरूप की चर्चा कीजिये । 20

3. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

(अ) मार्टन का सामाजिक संरचना का दृष्टिकोण स्पष्ट कीजिये । 5

(ब) सामाजिक आंदोलन के बारे में पारसनस के दृष्टिकोण की चर्चा कीजिये । 5

(क) मार्क्स के सामाजिक आंदोलन सिद्धांत पर टिप्पणी लिखिये । 5

(ड) एक सामाजिक आंदोलन इस नाते वर्ग संघर्ष सिद्धांत स्पष्ट कीजिये । 5

अथवा

(इ) सामाजिक आंदोलन के संदर्भ में डेहर्नडॉर्फ के वर्ग नमूना की चर्चा कीजिये । 5

(फ) वेबर के सामाजिक आंदोलन सिद्धांत के एक पहलू पर लिखिये । 5

(ग) सामाजिक आंदोलन के स्वरूप में प्रोटेस्टेंट नीति स्पष्ट कीजिये । 5

(ह) वेबर के धार्मिक आंदोलन का दृष्टिकोण स्पष्ट कीजिये । 5

4. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

- (अ) द्विभाजन किसे कहते हैं ? 5
- (ब) क्रांति का स्वरूप स्पष्ट कीजिये । 5
- (क) प्रति आंदोलन पर टिप्पणी लिखिये । 5
- (ड) सामाजिक परिवर्तन करने में सामाजिक आंदोलन की भूमिका स्पष्ट कीजिये । 5

अथवा

- (इ) सुधार तथा रूपांतरण में तुलना कीजिये । 5
- (फ) सामाजिक सुधार का स्वरूप स्पष्ट कीजिये । 5
- (ग) पुनर्जागरण आंदोलन पर टिप्पणी लिखिये । 5
- (ह) सामाजिक आंदोलन के संदर्भ में रूपांतरण का अर्थ क्या है । 5

5. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

- (अ) दलित आंदोलन का स्वरूप लिखिये । 5
- (ब) भारत के नये सामाजिक आंदोलन के कारक स्पष्ट कीजिये । 5
- (क) 'विपकी आंदोलन' स्पष्ट कीजिये । 5
- (ड) 20वीं सदी के महिला आंदोलनों के उद्देश्य स्पष्ट कीजिये । 5

अथवा

- (इ) दलित आंदोलन की विशेषताएं । 5
- (फ) पर्यावरणीय आंदोलन का उद्देश्य स्पष्ट कीजिये । 5
- (ग) भारत में वंशिक आंदोलन का प्रभाव स्पष्ट कीजिये । 5
- (ह) पर्यावरणीय आंदोलन स्पष्ट कीजिये । 5